herpy

LACERTIDER

Balearic Lizard

Podarcis lilfordi

Podarcis lilfordi är en kraftigt byggd, dagaktiv ödla från de små öarna runt Mallorca och Menorca. Den blir 15-20 cm inklusive svans, har mycket varierande färger från svart med blå buk till grönbrun och lever av insekter, småkryp och lite blommor och frukt. Arten är skygg i terrariet och sällsynt i hobbyn.

Familj: Lacertidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**15-20 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**8-12 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Klipplevande och marklevande**
Biotop	**Klippterräng och tempererad skog och äng**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**100 × 50 × 40 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Värmeplats	**40-45 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 3
Vintervila	**12-15 °C** 8-12 veckor
Föda	**Insekter, nektar och små leddjur (hoppstjärtar, bananflugor)**
Hålls	**Parvis**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**12-24 mån.**
Kullstorlek	**1-4 ägg**
Kullar per år	**1-6**
Inkubation	**30-43 dagar** vid 29-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga A**
IUCN	**Nära hotad (NT)**

Om arten

Podarcis lilfordi är en kompakt, kraftigt byggd ödla med kort, runt huvud, bred hals och släta, fina ryggfjäll. Kroppen (nos till kloak) blir upp till ca 8 cm hos hanarna och något mindre hos honorna, och svansen är knappt dubbelt så lång som kroppen, så vuxna djur är normalt 15-20 cm sammanlagt. Hanarna är större och tyngre än honorna. Ungarna är ca 3 cm (nos till kloak) vid kläckningen och har ofta en blågrön svans.

Färgerna är ovanligt varierande och beror på ön. Ovansidan kan vara grönbrun, brun, grå eller nästan helt svart, ofta med ljusa eller mörka längsgående ränder eller en nätlik teckning på flankerna. Undersidan är vit, krämfärgad, rosa eller hos de mörkaste formerna djupblå, särskilt på buk och strupe. Över 20 underarter har beskrivits, de flesta från var sin ö, och djur från olika öar bör inte blandas.

Arten härstammar från isolerade öar med få rovdjur och är därför mindre rädd i naturen än de flesta ödlor, men i terrarier är den oftast skygg och skrämd. Tama djur är sällsynta, och hantering är en belastning. Hanarna är revirhävdande. *Podarcis lilfordi* är nära släkt med *Podarcis pityusensis* från Ibiza och Formentera, men de två arterna lever på var sin ögrupp. Namnet hedrar den brittiske ornitologen Lord Lilford.

Utbredning och livsmiljö

Podarcis lilfordi förekommer bara på de mindre öarna och holmarna runt Mallorca och Menorca på Balearerna i Spanien. Den lever på Cabrera och de många småöarna i Cabreraögruppen söder om Mallorca, på Dragonera och Malgrats utanför Mallorcas västkust och på holmar längs Menorcas kust, bl.a. Aire, Colom, Addaya och Porros. Varje ö har sin egen population med sina egna färger.

Arten har tidigare levt på själva Mallorca och Menorca men har försvunnit därifrån. Orsaken är införda rovdjur som katter och förlust av livsmiljö. I dag finns den bara på de små öarna, och det samlade utbredningsområdet är under 500 km². Den lever inte på Ibiza och Formentera, där *Podarcis pityusensis* är hemmahörande.

> **Naturlig utbredning:** Spanien.

LIVSMILJÖ

Podarcis lilfordi lever på låga, torra och steniga öar med medelhavsbuskage, klippytor, sandig jord och kustklippor. Många av holmarna har bara lite växtlighet, och djuren söker ofta föda vid fågelkolonier, där det finns matrester, döda djur och många flugor. På Cabrera lever arten också i skog.

Klimatet är milt och torrt med varma somrar och milda vintrar. Arten är dagaktiv och solar sig på öppna stenar. De föredragna kroppstemperaturerna ligger på omkring 32-36 °C, och solbelysta ytor på öarna kan nå ca 45 °C. Djuren söker skugga mitt på dagen på sommaren, och de är aktiva under stora delar av året. De håller ingen egentlig vintervila men blir mindre aktiva under kalla perioder. Födan består av insekter, spindlar, sniglar och andra leddjur, och djuren äter också blommor, nektar, frukt och pollen, så de bidrar till pollineringen av flera växtarter på öarna. Kannibalism på ungar och svansar förekommer.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

Det finns bara lite dokumenterad kunskap om skötseln av *Podarcis lilfordi*, och de flesta värden är lånade från nära släktingar bland öödlorna och från hållning av arten. Klimatet i utbredningsområdet är varmt och torrt med milda vintrar. *Podarcis muralis* och *Podarcis siculus* har nästan samma krav på sol, värme och klippstruktur, och skötselråden för dem kan användas som komplement.

Ett par behöver minst 100 × 50 × 40 cm. Större är bättre, för arten är aktiv och använder hela golvytan. Ett utomhusterrarium lämpar sig väl på sommaren, men det ska vara täckt med glas, så att det håller regnet ute och blir tillräckligt varmt och torrt. På sommaren kan en del av glaset på sydsidan bytas ut mot nät, så att djuren får direkt sol. Buren ska vara rymningssäker med fint nät, tätt lock och nedgrävd kant.

Inred terrariet med staplade stenar, skiffer, kork och rötter, så att djuren har många gömslen och solplatser och snabbt kan ta skydd. Gömslena ska vara lätta att nå och kunna torka. Botten är grov sand blandat med lite jord. Arten är skygg, och ett snabbt tillgängligt gömställe gör djuren tryggare. Håll ett par per terrarium. Två hanar tillsammans innebär risk för strid, och en hane med två honor kan stressa den ena honan. Under fortplantningstiden ska det stå en låg behållare med fuktig sand för äggläggning.

TEMPERATUR

Gradienten är det viktigaste. Solplatsen ska vara 40-45 °C vid ytan, mätt med en infraröd termometer, och resten av terrariet 22-30 °C på dagen. Djuren väljer själva en kroppstemperatur på omkring 32-36 °C. Använd en spot över en platt sten, och värm bara en del av buren. Då får djuren sola sig i full syn, och de blir mer synliga.

På natten kan temperaturen sjunka till 15-20 °C. På vintern hålls djuren svalare, vid 12-15 °C, och dagslängden sänks till ca 10 timmar. Arten håller ingen egentlig vintervila i naturen, men en sval period ger en naturlig årsrytm och är sannolikt en förutsättning för god fortplantning. Vilans längd är inte dokumenterad, och de 8-12 veckorna är en uppskattning lånad från

andra *Podarcis*. Djuren matas sparsamt och hålls torra och lugna. Frost ska undvikas.

Varningssignaler är djur som gapar med öppen mun eller ligger platt och gömmer sig hela dagen (för varmt), och djur som inte kommer fram förrän sent på förmiddagen (för kallt).

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska vara måttlig: 40-60 % på dagen. Terrariet ska kunna torka ut helt, och stillastående fuktig luft ger hudproblem och svamp. Värdena är lånade från nära släktingar inom *Podarcis* och inte dokumenterade för *P. lilfordi*.

Ha en låg, ren vattenskål, och duscha lätt med vatten en gång om dagen, tidigt, så att allt är torrt på kvällen. Djuren dricker också droppar från stenar och växter. Håll en del av botten lätt fuktig för äggläggande honor och ungar, men utan att göra hela terrariet fuktigt.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Podarcis lilfordi är dagaktiv och lever i full sol, så terrariet ska ha kraftig värme och UVB-ljus. Arten hör sannolikt till Ferguson-zon 3, med UV-index omkring 3-5 vid solplatsen. Värdet är lånat från *Podarcis muralis* och inte dokumenterat för arten själv. Ett T8- eller T5-rör med 10 % UVB, placerat enligt tillverkarens anvisning, är en bra lösning. Komplettera med ett dagsljusrör eller en LED-lampa för resten av terrariet.

Dagslängden ska följa årstiden: ca 10 timmar på vintern och upp till 14 timmar mitt på sommaren. Ändra den gradvis med en timer, så att förändringen inte blir för abrupt. Utomhus ger solen naturligt UV-ljus, men glas och plexiglas stoppar UVB, så solbadet ska ske genom nät. Byt UVB-rör enligt tillverkarens anvisning, vanligen varje år.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Podarcis lilfordi är allätare med tyngdpunkt på insekter och andra leddjur. Foderdjuren kan vara syrsor, gräshoppor, flugor, bananflugor, mjölmaskar i små mängder, vaxmottlarver (i små mängder), spindlar och gråsuggor. Djuren tar också nektar, blommor och lite frukt och pollen i naturen, så en liten mängd fruktpuré eller nektarhaltigt foder då och då är en bra omväxling. Fodret ska vara litet, högst lika stort som avståndet mellan djurets ögon.

Vuxna djur matas varannan dag med så mycket som de äter på 10-15 minuter. Ungar matas dagligen med mycket små djur som bananflugor, hoppstjärtar och små syrsor. Pudra fodret lätt med kalk vid de flesta utfodringar och med ett D3-tillskott en gång var 1-2 veckor. Honor som lägger många ägg har ett stort kalkbehov, så en skål med sepiaskal eller krossat äggskal bör stå framme. Vattenlösliga vitaminer kan tillsättas i dricksvattnet i små mängder.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Podarcis lilfordi är skygg och skrämd i terrarier, men också nyfiken och aktiv när den känner sig trygg. Djuren har rykte om sig att vara aggressiva mot artfränder, men två honor går oftast bra ihop. Två hanar tillsammans avråds från, och ett par är det säkraste hållningssättet. Ungar kan hållas tillsammans i små grupper.

Djuren ska inte tas upp. De flyr och kastar svansen vid stress eller infångning, och svansen växer ut igen, men förändrad. Måste ett djur flyttas, fångas det i en genomskinlig behållare. Snabba rörelser nära terrariet gör dem mer rädda, och lugna rörelser och fasta rutiner gör dem gradvis tryggare. Många djur blir aldrig helt tama. Arten kan hållas tillsammans med andra ödlor av samma storlek, t.ex. *Podarcis siculus*, men blandade grupper är inte nödvändiga och kräver gott om utrymme och många gömslen.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna är större och kraftigare, har ett bredare huvud och starkare färger och tydligare lårporer än honorna. Honorna är slankare och mer dämpade, och svansroten är tjockare hos hanarna. Ungar kan inte könsbestämmas säkert.

Podarcis lilfordi blir könsmogen vid omkring 1 års ålder, och honor lägger ofta redan första året. De bästa resultaten får man när honorna är fullvuxna och i gott hull. Djuren föröker sig i många år, och fertiliteten sjunker först omkring 10-årsåldern. Djur i fångenskap blir alltså minst 10 år gamla; den övre gränsen är inte dokumenterad, och 12 år är en uppskattning. Många ägg är obefruktade, ofta mer än hälften. Orsaken är inte klarlagd, men låg genetisk variation hos ö-populationerna är en möjlig förklaring.

PARNING

Parningstiden infaller på våren och försommaren. Hanen jagar honan, biter henne i svansen eller flanken och håller fast under parningen. En sval period följd av ökande dagslängd sätter igång fortplantningen, och så länge dagslängden ökar fortsätter honorna att lägga ägg. Håll honan välfodrad och med möjlighet att dra sig undan från hanen, så att hon inte blir stressad.

Honorna kan vara parningsvilliga under hela äggläggningstiden. Ett par per terrarium är det säkraste hållningssättet, och en hane med två honor kräver ett stort terrarium.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Kullen är normalt 1-4 ägg, och i fångenskap upp till 6. Äggen är stora i förhållande till djurets storlek och väger i genomsnitt ca 0,6 g. I naturen lägger honorna upp till 3 kullar om året. I fångenskap är det 1-6 kullar, vanligen 2-3, med ca 3 veckors mellanrum. De flesta äggen läggs i april, men äggläggningen kan börja redan i februari och pågå till början av juni.

Honan gräver ett hål i fuktig sand och täcker över äggen. Terrariet ska ha en låg behållare med minst 10 cm lätt fuktig sand. Honor som inte hittar en lämplig plats kan bli äggbundna. Tecken är en tydligt uppsvälld, slö hona som inte äter. Hon ska då till veterinär. Ägg som inte hittas torkar lätt ut, så terrariet bör kontrolleras dagligen under säsongen.

INKUBATION

Gräv försiktigt upp äggen och lägg dem i en sluten behållare med lätt fuktig vermikulit, perlit eller kokosfibrer med ett lock med små hål. Markera äggens ovansida, och vänd dem inte. Äggen får inte ligga i vatten, och de får inte torka ut.

Vid 29-30 °C kläcks de flesta äggen efter 30-43 dagar, men spridningen är stor, från 26 till 65 dagar. En kläckningsmaskin med termostat håller temperaturen jämn, och temperaturen ska inte överstiga 30 °C. Om temperaturen varierar mellan dag och natt blir ruvningstiden mycket längre, upp till 65 dagar. Obefruktade ägg faller ihop och möglar, medan befruktade ägg förblir vita och fasta.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är ca 3 cm (nos till kloak) vid kläckningen och ska genast till ett eget terrarium, eftersom de vuxna äter både ungar och svansar. Ett litet terrarium på ca 50 × 30 × 30 cm med gömslen, solplats och UVB passar en kull de första månaderna. Ungar i samma ålder kan hållas tillsammans i små grupper, och aggression är sällsynt i den åldern.

Första föda är bananflugor, hoppstjärtar och mycket små syrsor, senare små gräshoppor och gråsuggor. Ge föda dagligen, pudra med kalk och ge kraftigt UVB-ljus, så att det inte uppstår skelettsjukdom. Dela terrariet i en något fuktigare och en torr ände. Små och svaga ungar hålls vakna och matade under den första vintern.

Hälsa och vanliga misstag

Det finns bara lite dokumenterad kunskap om sjukdomar hos *Podarcis lilfordi*. De typiska problemen är desamma som hos andra *Podarcis*:

- Skelettsjukdom (metabolisk skelettsjukdom) vid för lite UVB och kalk. Djuren blir slöa, har mjuka käkar och deformerade ben.
- Munröta (infektion i munnen), särskilt vid stress och för låg temperatur.
- Kvalster på huden och i ögonvrårna. Alla nya djur ska i karantän.
- Inälvsmask och andra parasiter, särskilt hos vildfångade djur.
- Äggbundenhet hos honor utan lämplig plats för äggläggning.
- Hudömsningsproblem och svampinfektioner vid ihållande fukt.
- Bitsår och förlorad svans vid stress och strid mellan hanar.

Om ett djur inte äter på mer än en vecka utanför den svala perioden, är slött, svullet eller har svårt att använda benen, ska det till en veterinär med erfarenhet av kräldjur.

Läs mer: Karantän och hygien Läs mer: Vanliga sjukdomar och tecken på sjukdom Läs mer: Köp av djur: uppfödda djur, vildfångst och transport

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.